

הדר עם העכו"ם בחצר א'

הגזירה

א. משנה עירובין ו:א

הדר עם הנכרי בחצר או עם מי שאינו מודה בערוב, הרי זה אוסר עליו, דברי ר' מאיר.
ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה:

ב. תוספתא עירובין ה

חצר של גוים הרי היא כדיר של בהמה - מותר להכניס ולהוציא מחצר לבתים ומבתים לחצר, וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר.

ג. עירובין סב ע"א

יתיב אביי בר אבין ורב חיינא בר אבין, ויתיב אביי גביהו, ויתיב וקאמרי: בשלמא רבי מאיר קסבר דירת נכרי שמה דירה, ולא שנא חד ולא שנא תרי, אלא רבי אליעזר בן יעקב מאי קסבר? אי קסבר דירת נכרי שמה דירה אפילו חד נמי ניתסר, ואי לא שמה דירה אפילו תרי נמי לא ניתסר!

אמר להו אביי: וסבר רבי מאיר דירת נכרי שמה דירה? והתניא [להלן, בשם ר' מאיר], "הצירו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה!" אלא דכולי עלמא דירת נכרי לא שמה דירה, והכא בגזירה שמא ילמד ממעשיו קא מיפלגי:

- רבי אליעזר בן יעקב סבר כיון דנכרי חשוד אשפיכות דמים, תרי דשכיחי דדיירי גזרו בהו, חד לא שכיח לא גזרו ביה רבנן.
- ורבי מאיר סבר זמנין דמקרי ודייר.

ד. עירובין סב ע"א

ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום נכרי, ואין ביטול רשות מועיל במקום נכרי, עד שישכיר - ונכרי לא מוגר. מאי טעמא [לא מוגר]? אילמא משום דסבר דלמא אתי לאחזוקי ברשותו, הניחא למאן דאמר שכירות בריאה בעינן, אלא למאן דאמר שכירות רעועה בעינן מאי איכא למימר? ... אפילו הכי חשיש נכרי לכשפים ולא מוגר.

ה. בבא מציעא ע:עא

"מרבבה הונו בנשך ותרבית, לחונן דלים יקבצנו." מאי 'לחונן דלים'? אמר רב, כגון שבור מלכא. אמר רב נחמן, אמר לי הונא לא נצרכא אלא דאפילו רבית דנכרי... איתביה, "לויין מהן ומלוין אותם ברבית, וכן בגר תושב!" אמר רב חייא בריה דרב הונא: לא נצרכא [היתירא] אלא בכדי חייו. רבינא אמר הכא [היתירא] בתלמידי חכמים עסקינן, טעמא מאי גזור רבנן? שמא ילמוד ממעשיו, וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו.

ו. נחלת צבי שו"ע יו"ד קנט:א (על הדף)

שוב ראיתי דברמב"ם הל' מלוה ה:ב כתב הטעם דגבי ת"ח לא גזרו משום שאינו רגיל אצלו ואינו לומד ממעשיו וא"כ ניחא בפשיטות דכיון דדר עמו הרי רגיל אצלו.

ז. שו"ע יורה דעה קנט:א

דבר תורה, מותר להלוות לעובד כוכבים בריבית. וחכמים אסרוהו, אם לא כדי חייו, או לת"ח, או בריבית דרבנן. והאידנא, מותר (בכל ענין). (הטור).

ח. טור יורה דעה הלכות רבית סימן קנט

והאידנא נהגו היתר לכל בכל מיני רבית משום שאי אפשר לנו להשתכר בשום משא ומתן אם לא שנשא ונתן עמהם אם כן לא שייך ברבית שמא ילמוד ממעשיו טפי משאר משא ומתן:

ט. דעת תורה (ר' שבדרון) או"ח שפב:א <http://yulib003.mc.yu.edu:2057/wotzar/Book.aspx?8523&>

י. שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן קפב (סוף)

ובאמת קשה לי על גוף השכירות של עכו"ם שאמרו שתיקנו חכז"ל משום להרחיק את הישראל מהגוים ולא ילמדו ממעשיהם, כדאיתא ריש פרק הדר [ס"ב ע"א], וגם ריבית מגוי אסרו חכז"ל כדאיתא בבבא מציעא דף ע"א [ע"א] מהאי טעמא, ובריבית כתבו הפוסקים והכי קיימא לן ביורה דעה סימן קנ"ט [סעיף א'] דהאידנא מותר, ולא שייך האי טעמא דשלא ילמד ממעשיו, משום שאי אפשר לנו בשום משא ומתן מבלעדיהם. ואם כן גם שלא לדור במבואותיהם אי אפשר, ואם כן למה צריך עתה לשכור מהם רשות. ואי משום דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אפילו בטל הטעם לדעת הרמב"ם בפרק ב' מממרים [הלכה ב'], אם כן גם בריבית נימא כן, וצריך עיון לחלק.

יא. רש"י מסכת עירובין דף סב עמוד א "אלא דכו"ע"
הטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו, כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת, ויצא משם...

יב. שו"ת שבט הלוי חלק ו סימן מזג
בשעת הדחק גדול יש לצרף מש"כ הגאון בית מאיר סי' שפ"ב ס"כ לחדש דע"כ לא אסרו חכמים לערב במקום גוי בלא שכירות אלא במקום דשייך לומר שאז קשה עליו ויצא, משא"כ היכא דמ"מ שכיח דדייר כמו בספינה בסי' שפ"ב דאין לו ברירה ללכת בספינה שרב החובל וכל הנוסעים יהיו ישראלים שומרי התורה...

יג. עירובין סב ע"ב
אמר מר, "חצירו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה." והא אנן תנן, "הדר עם הנכרי בחצר הרי זה אוסר עליו!" לא קשיא: הא דאיתיה, הא דליתיה. ומאי קסבר? אי קסבר דירה בלא בעלים שמה דירה, אפילו נכרי נמי ניתסר! ואי קסבר דירה בלא בעלים לא שמה דירה, אפילו נכרי נמי לא ניתסר! לעולם קסבר דירה בלא בעלים לא שמה דירה, וישראל דכי איתיה אסר כי ליתיה גזרו ביה רבנן, נכרי דכי איתיה גזירה שמא ילמד ממעשיו כי איתיה אסר כי ליתיה לא אסר.

יד. עירובין סה ע"ב
בעא מיניה רבי אליעזר מרב: ישראל ונכרי בחיצונה, וישראל בפנימית, מהו? התם [ישראל בפנימית] טעמא משום דשכיח דדייר, דמירתת נכרי וסבר השתא אתי ישראל ואמר לי "ישראל דהוה גבך היכא", אבל הכא אמינא ליה "נפק אזל ליה", או דילמא הכא נמי מירתת דסבר השתא אתי ישראל וחזי לי? אמר ליה, "תן לחכם ויחכם עוד."

טו. עירובין סה ע"ב
בעו מיניה מרב: פנימי במקומו מהו? ואמר להן מותר.

טז. תוספות מסכת עירובין דף סה עמוד ב "התם"
וא"ת כיון דשכיח, אם כן פנימי במקומו אמאי מותר? דע"כ לא שרי ראב"י יחיד במקום נכרי אלא משום דלא שכיח דדייר! וי"ל כיון דרוב פעמים חד לא שכיח, לא פלוג רבנן ושרו וכולהו...

יז. בית יוסף אורח חיים סימן שפב
מצאתי כתוב (שו"ת מהרי"ל סי' קנו) אם משאיל ישראל בית לחבירו, אם יש בו תפיסת יד מידי דאינו ניטל בשבת מהני, שאין צריך עירוב בחצרו של בעל הבית. אבל במקום גוי(ם) כיון דשכיח דדייר בכהאי גוונא נראה דלא מהני, כמו ביטל רשות דמהני במקום ישראל ולא במקום גוי, משום דאם כן ביטלת וכו'... אף על גב דהתירו רבותינו כמה בני אדם בבית אחד דחשיב לא שכיח [שידורו בכך] דמירתת, אבל תרי בתים מירתת גוי מינייהו ושכיחי דיירי:

יח. ביאור הלכה סימן שפב "אע"פ"
ועיין בביאור הגר"א ס"ק ו' שתמה על דין זה דמ"מ הלא סוף סוף אין אוסרים זה ע"ז ע"י תפיסת יד בלי שום עירוב וכלל הוא דכל שאין אוסרים זה ע"ז לא הצריכו חכמים לשכור מהעכו"ם

יט. שו"ע אורח חיים שפב:א
הדר עם העכו"ם בחצר אינו אוסר עליו, עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, אז העכו"ם אוסר עליהם.

כ. משנה ברורה סימן שפב ס"ק ג
ואוסרים זע"ז - לאפוקי במקום שאינם אוסרים זה על זה, כגון אב ובניו שמקבלים פרס מאתו, שאינם צריכים לערוב אפילו הם דרים כל אחד בבית בפני עצמו כדמבואר בסי' ש"ע עיין שם בזה, אין עכו"ם אוסר עליהם וא"צ לשכור רשותו:

כא. רש"י מסכת עירובין דף סא עמוד ב
עד שיהו שני ישראלים - דרין בשני בתים, ואוסרין זה על זה, ובאין לערב ביניהם...

כב. בית הבחירה (מאירי) מסכת עירובין דף סא עמוד ב
ואפ"י היו הרבה בבית א' אין העכו"ם אוסר, שאין יראת העכו"ם מצויה אלא בחלוק בתים. ואם היו שם שני בתים של ישראלים ולא היה אלא אחד בכל בית, הרי זה אוסר, שיראתו מצויה וסבור הוא שהאכלוסים לפי מנין הבתים.

כג. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שפב:ב

בב' בתים. עיין מג"א, מלת "אבל" לא הבינותי, דאב ובנו שאוכלין על שולחן אחד אף על פי שדרין בב' בתים כל שאין אוסרין זה על זה כבסימן ש"ע דמקום פיתא עיקר תו אין עכו"ם אוסר, אף על פי דלא שייך הטעם [להיתירא] דהא דייר שם עם עכו"ם.

כד. שער הציון סימן שפב ס"ק ב

ועיין בפרי מגדים שמסתפק קצת אם דוקא בב' בתים או הוא הדין בשני חדרים כיון שאוסרין זה על זה, אכן לדעת מגן אברהם פשוט דב' חדרים חשיבי כשני בתים, עיין שם, וכן משמע מהגר"א בביאורו:

כה. עירובין סג--סד.

ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק [עכו"ם], אמרו ליה "אוגר לן רשותך", לא אוגר להו. אתו אמרו ליה לאביי, אמר להו זילו בטילו רשותיכו לגבי חד, הוה ליה יחיד במקום נכרי, ויחיד במקום נכרי לא אסר. אמרו ליה, מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי, והכא הא קדיירי! אמר להו, כל בטולי רשותייהו גבי חד מילתא דלא שכיחא היא, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. אזל רב הונא בריה דרב יהושע, אמרה לשמעטא קמיה דרבא, אמר ליה אם כן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי [דלעולם לא יערבו, אלא יבטלו רשותן]! דמערבי. יאמרו עירוב מועיל במקום נכרי! דמכרזינן. אכרזתא לדרדקי?! אלא אמר רבא...

שכירת רשות מן העכו"ם

כו. עירובין סב ע"א

ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום נכרי, ואין ביטול רשות מועיל במקום נכרי, עד שישכיר - ונכרי לא מוגר. מאי טעמא [לא מוגר]? איילמא משום דסבר דלמא אתי לאחזוקי ברשותו, הניחא למאן דאמר שכירות בריאה בעינן, אלא למאן דאמר שכירות רעועה בעינן מאי איכא למימר?... אפילו הכי חשיש נכרי לכשפים ולא מוגר.

כז. רש"י מסכת עירובין דף סב עמוד א "אלא דכו"ע"

הטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו, כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת, ויצא משם...

כח. רא"ש מסכת עירובין פרק ו סימן א

נראה לי לאו משום דבעי לשכור בכל ע"ש היכא דאין הנכרי חוזר בו מן השכירות, אלא כשהנכרי חוזר בו מן השכירות או צריך לחזור ולשכור הימנו כשיתרצה.

כט. עירובין סד ע"א

אלא אמר רבא, ליזיל חד מינייהו ליקרב ליה ולשאול מיניה דוכתא, ולינח ביה מידי, דהוה ליה כשכירו ולקיטו...

ל. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שפב

ואם אינו רוצה להשכיר אין יכולים לשכור ממנו בע"כ, וזה תקנתם: שאחד מבני החצר יתקרב אליו עד שישאל לו שום מקום ברשותו ליתן בו שום דבר, ונמצא זה כאילו הוא שכירו או לקיטו ודר עמו בביתו ונותן עירוב בשבילו ודיו.

לא. רמב"ם הלכות עירובין פרק ב:יב

שאל מן הגוי מקום להניח בו חפציו והשאלו, הרי נשתתף עמו ברשותו ומשכיר שלא מדעתו...

לב. בית יוסף אורח חיים סימן שפב

וטעמא דשרו רבנן בכהאי גוונא משום דכיון דדירת גוי אינה אלא כדירת בהמה, אף על פי שהצריכוהו לשכור כדי שלא ילמד ממעשיו מכל מקום לא רצו להחמיר בו כל כך, והתירו לשכור משכירו משום דהא מיקיימא תקנתא דרבנן דזימנין שיקשה גם בעיני השכיר להשכיר או יקשה בעיני בעל הבית להשאל מקום ולא דייר ישראל בהדיה.

לג. ביאור הלכה סימן שפב "צריך"

השו"ע לא ביאר אם השכירות מהעכו"ם צריך להיות קודם הע"ח דוקא, או שפיר דמי אף אח"כ ומה שאמרו בגמרא "אין עירוב מועיל במקום עכו"ם" [דף ס"ב] היינו כשלא שכרו ממנו כלל, משא"כ היכא דשכרו אח"כ, דעכ"פ בזמן חלות העירוב שהוא בבין השמשות כבר היה שכור מהעכו"ם מהני...